

Jaanus Uiga
Kliimaministeerium
info@kliimaministeerium.ee

Teie 24.01.2025 nr 21-1/25/238-3

Meie 28.02.2025 nr 2-3/298

ENMAK 2035 KSH kooskõlastamine märkustega

Austatud Jaanus Uiga

Kooskõlastame Energiamaajanduse arengukava aastani 2035 (ENMAK 2035) keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande tingimusel, et allolevad märkused KSH aruande kohta saavad lahendatud. Lisaks palume täiendada puudujääke ENMAK-i eelnõu mõjude hinnangus.

ENMAK 2035 eelnõu mõjusid on hinnatud nii eelnõu mõjude hindamise kontrollküsimuste baasil, kui ka KSH metoodikast lähtudes ning avaldatud on kaks dokumenti. Kuna sisuliselt on mõlema dokumendi eesmärk ENMAK 2035 mõjusid hinnata, siis vaatasime neid dokumente koos ning püüdsime küsimustele vastuseid leida kõikidest Kliimaministeeriumi kodulehel avaldatud ENMAK 2035-ga seotud failidest.

- **Tulenevalt KeHJS § 40 lg 4 p 6 ja p 8 soovitame KSH aruannet täiendada eeldatavate mõjudega inimeste sotsiaalsetele vajadustele ja kirjeldada negatiivsete mõjude leevendamiseks kavandatud meetmeid.** Nii ENMAK 2035-s, selle lisades, kui KSH aruandes on korduvalt mainitud sotsiaalsete mõjude märksõna, kuid kahjuks puudub selge sõnum, milline mõju allpool mainitud tarbijagruppidele võib tekkida ning milliseid leevendusmeetmeid on ENMAK 2035-s planeeritud. Mainiti küll põlevkivipiirkonda, aktiivsete tarbijate energiakogukondi ja sotsiaalset kliimafondi, aga need on eraldiseisvad asjad. KSH aruandes on leheküljel 24 viidatud, et Euroopa Komisjon on 2023. aastal sotsiaalmajanduslike mõjude puudumist õiglase ülemineku kontekstis Eestile ette heitnud. Hiljuti seoses automaksuga tekkinud probleemid puuetega inimeste ja suurperede transpordi ligipääsetavusele süvendavad muret, kuidas ENMAK 2035 elluviimine tarbijaid mõjutab ja kas kavandatavad muudatused sisaldavad sama arengukava raames kõiki vajalikke leevendusmeetmeid. Oleks vaja teada, kuidas mõjutavad kavandatud tegevused energiavaesusriskis leibkondi. Soovitame käsitleda tarbijaid, kel võib olla igapäevastest vajadustest või amortiseerunud eluasemest tulenev suurem energiavajadus, nt puuetega inimesed, lastega pered, ja samal ajal keskmisest väiksem sissetulek, kel ei ole alati võimalik valida energiasäästlikumaid lahendusi.
- **Palume lähtuvalt kontrollküsimustikust ENMAK 2035 sotsiaalsete mõjude analüüsi täiendada.** ENMAK 2035 mõjude analüüsi [lisas 1](#) on läbitud [mõjude määratlemise](#)

[kontrollküsimustik](#), kuid sotsiaalsete mõjude ridadelt, mis käsitlevad mõju soolisele võrdõiguslikkusele, võrdsetele võimalustele ja inimeste õigustele, leiab lakoonilise ja põhjendamata väite, et „otsene või kaudne mõju valdkonnale puudub“.

- **Riskide maandamiseks peab arengukava raames ette nägema ka leevendusmeetmed, isegi kui loodetakse, et neid hiljem rakendada pole vaja.** ENMAK 2035 tulemusel võiks elektri hind madalamaks muutuda ja energiavaesus väheneda, aga seda ei saa garanteerida. Leevendusmeetmed peaksid olema seotud konkreetse arengukava ja eelarvega, et oleks garanteeritud paralleelne elluviimine ja sõltumatus muudest poliitikatest. Ajutistele muu eesmärgiga välisvahenditele või eraldi eelarvega sotsiaaltoetustele viitamine ei pruugi olla kindel ega jätkusuutlik.
- **KSH aruandes puudub ENMAK 2035 mõju hindamine piirkondade jätkusuutlikule arengule lähtudes nende asukohalistest, demograafilistest, majandusstruktuuri ja ajaloolis-kultuurilistest iseärasustest.** Nendime, et see aspekt väljub KSH vaatlusalast, kuid sellega arvestamine on mõõdapääsmatu ENMAK 2035 rakendamisel. Oluline on ENMAK 2035 elluviimise mõju analüüs majandustegevusele maapiirkondades, mis loob eeldusi majanduslike ja sotsiaalsete mõjueesmärkide saavutamiseks keskuste tagamaal (vt Mõjude hindamise metoodika. Justiitsministeerium ja Riigikantselei 2021).
- **Peame KSH aruandes põhjalikku mõjude hindamist oluliseks planeeringute ja lubade menetluste kiirendamisel.** Mõjude väljatoomine ja leevendavate meetmete kirjeldamine lihtsustab järgnevat etappides mõjude hindamise lähteülesannete koostamist, annab võimaluse arvestada juba teadaoleva ruumiandmestikuga ning tagab läbipaistvuse, et hindamise vajaduse ulatus ei oleks töö tellijale üllatuseks. Samuti võimaldab see ENMAK 2035 enda kontekstis kujundada tegevussuundi, mis aitaksid kiirendada taastavenergia üleminekut, sh läbi teatud aspektide, nagu nt lindude ränne, riigiüleste mahukamate ja ruumiliselt seostatud keskkonnamõjude eelhindamise korraldamise ning vähendaksid konkreetse projekti elluviimiseks vajaliku hindamise mahtu.

Sellest tulenevalt palume KSH-s täiendavalt käsitleda järgmist:

- **ENMAK 2035 elluviimise seosed ja mõju rohevõrgustiku toimimisele** (PlanS § 6 p 17). Muuhulgas võib elektrituulikute rajamisega kaasneda metsamaa raadamine olulises ulatuses, millest tuleneb metsadele kui elupaigale, nende sotsiaalsetele ja kultuurilistele väärtustele ning rohevõrgustiku toimivusele palju suurem mõju kui aruande lk 31 viidatud trassikoridoride hooldus. Käsitlemata on ENMAK 2035 elluviimise võimalike mõjude hindamine EN Looduse taastamise määruse (2024) rakendamise kontekstis, samuti mõju maahõivele ja mullale.
- **Sisuliselt ei ole hinnatud mõju maastikuväärtustele**, sh puudub väärtuslike maastike, muinsuskaitsealade ja vaadete käsitus. Selliste mõjude hindamise ulatus on sätestatud KeHJS § 40 lg 4 p 6.
- **Puuduvad leevendavad meetmed**, kuidas ning milliste võtete ja vahenditega oleks rohevõrgustiku tugialadele ja rohekoridoridele avalduva ebasoodsa mõju ilmnemist võimalik ära hoida ning vähendada läbi keskkonnaaspektide arvestamise edasistes planeeringutes ja projektides.
- **Lisaks kordame üle juhtkomisjoni liikme 9. detsembri 2024 saadetud kirjas toodud tagasiside ENMAK 2035 eelnõule ja muude mõjude hindamisele:**
 - **ENMAK 2035 üldeesmärk peab selgelt väljendama, et energiamajandus soodustab majanduse konkurentsivõime kasvu.** Praegune eesmärk suunab „kindlale“ energiamajandusele, mis jääb terminina ebaselgeks, ning kliimapolitika kooskõlale, mis eesmärgina jääb ebaselgeks, kuna erinevate riigi strateegiatega vahel peab

olema kooskõla igal juhul. Veelgi enam, eelneva lõigu põhjal võiks järeldada, et tegemist on ühe ja sama sisuga, kuna „kindla energiavarustuse tagamiseks kliimanetraalse energiatootmisega“ korral viidatakse vaid KHG heite vähendamisele ja selle saavutamiseks olulistele tegevustele. Samas tekitab Eesti ühiskonnas enim muret just Eesti majandusolukord ja julgeolek. Seetõttu pakume üldesmärgi sõnastust: „**Eesti energiamajandus kasvatab majanduse konkurentsivõimet ja soodustab kliimapoliitiliste eesmärkide täitmist.**“.

- Samuti vajab tööd **alaeesmärkide saavutamise tervikliku lähenemise kujundamine**. Hetkel on alaeesmärkide all välja toodud küll häid lähenemisi, aga ei selgu, kuidas need moodustavad terviku, aidates alaeesmärgi täitmiseni jõuda.
- **ENMAK mõjude hindamise aruandes on majanduslikud mõjud ja mõju riigieelarvele hinnatud äärmiselt pealiskaudselt**. Täiesti puudub hinnang mõju ulatusele ja üldiselt puudub hinnang erinevate eesmärkide täitmiseks kavandatud meetmete võimalikkusele, omavahelistele seostele, sh energia lõpphinna kujunemisel, ja sellest lähtuvalt võimalikud mõjud erinevates stsenaariumites. Mh ka tööjõuturu osas ei selgu, milline mõju on näiteks põlevkivisektori töötajatele - millises ajakavas/mahus seoses plaanitud muudatustega põlevkivisektori tööjõuvajadus muutub ja ümberõpet/tuge vajatakse. ÖÜF meetmed on kuni aastani 2029.

Küll tunnustame ENMAK 2035 meeskonda ligipääsetavuse edendamise eest Kliimaministeeriumis. Info ligipääsetavuse küsimuses vastati kooskõlastustabelis MKM eelnevale kommentaarile, et eelnõu vormistatakse ligipääsetavas formaadis – selle üle saab rõõmustada. Näeme, et ENMAK koostajad otsivad aktiivselt võimalusi ligipääsetavuse edendamiseks oma töö raames ja soovivad, et olulise valdkonna info jõuaks kõikide inimesteni.

Palume tagada ligipääsetavus ka ENMAK-i rakendamise käigus. Soovime vastust, kas ning kui jah, siis kuidas kavandatavad tegevused mõjutavad tarbijatele vajaliku energiavaldkonna info ligipääsetavust puuetega inimestele, noortele, eakatele või eesti keelt mitte rääkivatele inimestele. Eriti just hinnatundlikele tarbijatele on oluline saada selge info, et teha muutunud olukorras soodsaimaid valikuid. Kui ENMAK-i rakendamise käigus toetatakse, luuakse või uuendatakse tarbijatele mõeldud infosüsteeme, veebilehti, äppe, siis need peavad olema ligipääsetavad.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Ahti Kuningas
kantsler

Kristel Järve
+372 639 7619 Kristel.Jarve@mkm.ee